

УДК 347.255

Мартиненко О., Малахова А., Шнурко А.

СУТНІСТЬ ПРАВОВИХ ОСНОВ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Аргументовано перспективність лізингового бізнесу в Україні та світі. Констатовано наявність проблем в українському правовому регулюванні лізингу. Визначено об'єкти та суб'єкти лізингових операцій. Проведено розмежування між лізингом та кредитом.

Ключові слова: лізинг, лізингові операції, інвестування, об'єкт лізингу, суб'єкт лізингу.

Лізинговий бізнес привабливий та поширений у всьому світі. Для середніх і малих компаній у провідних західних країнах лізинг є одним з основних джерел залучення в інновації фінансових ресурсів. Розвиток лізингу сприяє вирішенню таких завдань, як структурна перебудова, оновлення основних виробничих фондів, підвищення конкурентоспроможності продукції та ефективності інвестицій, впровадження науково-технічних досягнень. У США певні схеми лізингових угод дають змогу акумулювати кошти приватних інвесторів і навіть населення. Такий досвід дуже корисний для пошуку ефективного вкладення коштів вітчизняних фондів.

Світова практика нагромадила великий досвід виходу країн з кризових ситуацій в економіці. Стартовою умовою оживлення економічних процесів є масове оновлення технічної бази підприємств і, як наслідок, випуск конкурентоспроможної продукції. Каталізатором оновлення технічної бази стає лізинг.

Незважаючи на гостру потребу української економіки в розвитку лізингових відносин, у країні немає комплексної програми їх розвитку, відчувається дефіцит знань з питань лізингу. Тому теоретико-методологічні питання обліку лізингових операцій становлять значний науковий і практичний інтерес.

Проблеми розвитку і становлення ринку лізингу в Україні досліджували А. Левкович, Г. Майдула та інші вітчизняні вчені-економісти. Проте через вплив певних факторів, що не завжди були позитивними для ринку лізингу в Україні, ряд питань щодо розвитку, фінансування та оцінки лізингу потребують більш детального розгляду.

Метою даного дослідження є розкриття сутності лізингових операцій, визначення основних переваг та недоліків лізингу, а також аналіз стану ринку лізингових послуг в Україні за останній час.

Незважаючи на повсюдне поширення лізингу в світі, єдиного міжнародного загально визнаного поняття цієї правової конструкції не існує досі. Це пов'язано як зі складним і неоднозначним змістом, що відображає цей термін, так і з розходженнями в правових базах та системах звітності різних країн.

Відповідно до Господарського кодексу України, лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [1, 292].

Договір лізингу є різновидом договору майнового найму. Тому загальні положення про найм застосовують і до угод лізингу, з урахуванням спеціальних вимог законодавства про лізинг.

Законодавством України передбачені такі види лізингу:

- ✓ прямий – у лізинг передають майно, що належить лізингодавцеві на праві власності та придбане ним без попередньої домовленості з лізингоодержувачем;
- ✓ непрямий – у лізинг передають майно, придбане лізингодавцем спеціально для отримувача лізингу відповідно до встановлених останнім специфікацій та умов;
- ✓ фінансовий лізинг – лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений термін не менше року за встановлену плату (лізингові платежі) [5, 1].

Об'єктом лізингу може бути будь-яке нерухоме й рухоме майно, що належить до основних фондів, у т. ч. машини, устаткування, транспортні засоби, обчислювальна та інша техніка, системи телекомунікацій тощо, стосовно яких немає обмежень щодо передавання їх у лізинг (оренду). Не можуть бути об'єктами лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти (мисливські угіддя, ліси, водоймища тощо), а також цілісні майнові комплекси державних (комунальних) підприємств та їх структурних підрозділів.

Суб'єктами лізингу є:

- ✓ лізингодавець – юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу;
- ✓ лізингоодержувач – фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця;
- ✓ продавець (постачальник) – фізична або юридична особа, в якій лізингодавець набуває річ, що згодом буде передана як предмет лізингу лізингоодержувачу;
- ✓ інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу.

Суть класичної лізингової операції в тому, що потенційний лізингоодержувач, у якого немає вільних фінансових коштів, звертається в лізингову компанію з діловою пропозицією про укладання лізингової угоди, відповідно до якої лізинго-

одержувач може вибрати продавця, котрий має необхідне майно, а лізингодавець здобуває його у власність і передає лізингоодержувачу в тимчасове володіння й користування на платній основі. Вартість майна визначають шляхом домовленості між лізингоодержувачем і продавцем, але вона не повинна перевищувати ринкову вартість. Після закінчення договору, залежно від його умов, майно повертають лізингодавцю, воно переходить у власність лізингоодержувача або використовується на тих самих умовах шляхом продовження договору лізингу.

Передумови виникнення правових конструкцій на базі договірних відносин відображено на рис. 1 [2, 18].

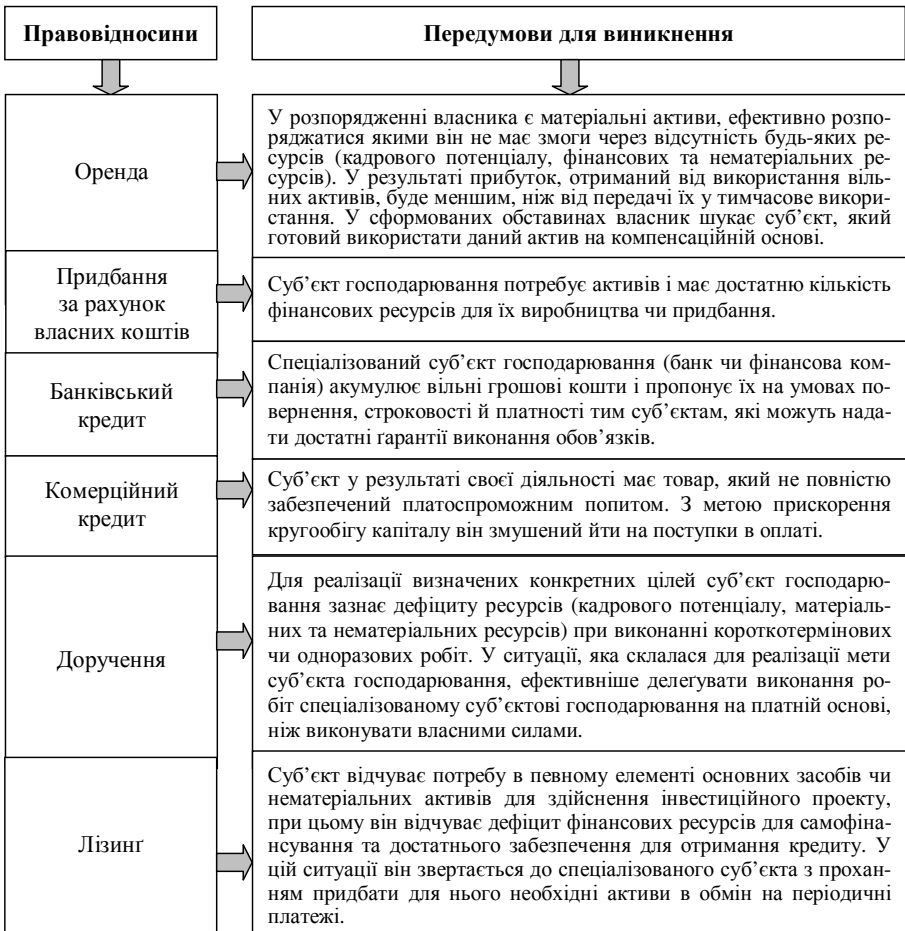

Рис. 1. Передумови правових конструкцій для залучення ресурсів

З економічного погляду лізинг схожий із кредитом, що надають під основні засоби. В останньому випадку кредитоодержувач за рахунок періодичних грошових внесків погашає борг, при цьому комерційний банк з метою забезпечення повернення кредиту зберігає за собою право власності на об'єкт, що кредитується до повного погашення кредиту. Лізингоодержувач стає власником об'єкта лізингу лише після закінчення терміну договору. Отже, у лізингу елементи оренди взаємозв'язані з елементами кредитних правовідносин, а грошовий та матеріальний потік злиті в єдиний комплекс грошово-майнових відносин. Тому лізинг ще називають кредит-орендою. Відмінності між лізингом та кредитом відображено у табл. 1 [3].

Таблиця 1

Відмінності між лізингом та кредитом

Кредит	Лізинг
<i>Напрямки використання грошових коштів</i>	
Грошові кошти скеровують на будівлю підприємницьку діяльність	Грошові кошти скеровують на активізацію виробничої діяльності, в основному на її розвиток та модернізацію
<i>Контроль за цільовим використанням</i>	
Є труднощі контролю за цільовим використанням коштів через відсутність дійових інструментів контролю	Гарантований контроль за цільовим використанням коштів, оскільки в лізинг віддають конкретне обладнання
<i>Визначення гарантії повернення коштів</i>	
Необхідна 100% гарантія повернення кредиту та відсотків за користування	Розмір гарантії зменшується на величину вартості обладнання, яке передане в лізинг, оскільки саме обладнання і є гарантією
<i>Відображення обладнання на балансі підприємства</i>	
Придбане обладнання відображають на балансі підприємства, на нього нараховують амортизацію	Обладнання не відображають на балансі підприємства, амортизацію не нараховують

Отже, як бачимо з табл. 1, лізинг є більш вигідним та дешевим способом отримання необхідного обладнання для підприємства, ніж кредит.

Виділяють такі основні переваги й недоліки лізингу:

1. Інвестування у формі майна на відміну від грошового кредиту знижує ризик неповернення коштів, тому що за лізингодавцем зберігаються права власності на передане майно.

2. Лізинг припускає 100-відсоткове кредитування й не потребує негайного початку платежів, що дає змогу без різкої фінансової напруги обновляти виробничі фонди, здобувати дороге майно. За використання звичайного кредиту підприємство повинне було частину вартості покупки оплатити за рахунок власних коштів.

3. Дуже часто підприємству простіше одержати майно за лізингом, ніж позичку на його придбання, тому що лізингове майно служить заставою. За рубежом деякі лізингові компанії не вимагають від лізингоодержувача жодних додаткових гарантій.

4. Лізингова угода більш гнучка, ніж позичка, тому що надає можливість обом сторонам виробити зручну схему виплат. За взаємною домовленістю сторін лізингові платежі можна здійснювати після одержання виторгу від реалізації товарів, виготовлених на взятому в лізинг устаткуванні. Ставки платежів можуть бути фіксованими й плаваючими.

5. Для лізингоодержувача зменшується ризик морального та фізичного зношування й старіння майна, тому що майно не здобувають у власність, а беруть у тимчасове користування.

6. Лізингове майно не значиться в лізингоодержувача на балансі, що не збільшує його активи й звільняє від сплати податку на це майно.

7. Лізингові платежі відносять на витрати виробництва (собівартість) лізингоодержувача й відповідно знижують оподатковуваний прибуток.

8. Наявність податкових й амортизаційних пільг для лізингодавця, якими він може «поділитися» з лізингоодержувачем шляхом зменшення розміру лізингових платежів.

9. Виробник майна одержує додаткові можливості збуту своєї продукції.

10. Лізинг дає змогу оперативно реагувати на зміну кон'юнктури ринку.

11. Для дрібних і середніх фірм через дорожнечу кредитів, тяганину при оцінюванні їхньої кредитоспроможності, довгих пошуків прийнятних застав і поручительств лізинг часто стає єдиним засобом фінансування виробничої діяльності. Також допомагає уникнути труднощів, пов'язаних зі страхуванням майна.

Існують і недоліки, властиві лізингу. Зокрема, на лізингодавця лягає ризик морального старіння майна й одержання лізингових платежів, а для лізингоодержувача виходить, що вартість лізингу більша, ніж ціна покупки або банківського кредиту.

Зваживши всі переваги та недоліки лізингу, кожен суб'єкт господарської діяльності самостійно вирішує, що вибрати – покупку, позичку чи лізинг, з урахуванням індивідуальних особливостей кожного проекту зокрема.

Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців» провела дослідження ринку лізингу в Україні за третій квартал 2013 р. у формі аналізу офіційної статистичної звітності лізингових компаній, наданої Нацкомфінпослуг, результати якого можуть бути представлені такими даними:

- ✓ Кількість укладених договорів фінансового лізингу збільшилася на 6,7% (156 шт.) порівняно з аналогічним періодом минулого року і становила 2486 шт.
- ✓ У вартісному вираженні обсяг договорів, укладених за третій квартал 2013 р., збільшився порівняно з минулим роком майже на 617% і дорівнював 24 605,6 млрд. грн.

- ✓ Вартість діючих договорів фінансового лізингу за станом на кінець третього кварталу 2013 р. збільшилася на 53,83% (23,9 млрд. грн.) порівняно з кінцем другого кварталу 2013 р. і становила 68,3 млрд. грн.
- ✓ Порівняно з кінцем аналогічного періоду минулого року вартість діючих договорів зросла на 54,88%, або на 24,2 млрд. грн.
- ✓ У кількісному вираженні обсяг діючих договорів на кінець третього кварталу 2013 р. становив 22 313 угод, що на 2,94% (638 угод) більше, ніж на кінець аналогічного періоду 2012 р.
- ✓ На кінець звітного періоду порівняно з 2012 р. значно збільшилася питома вага договорів терміном дії від 5 до 10 та зменшилася частка угод, укладених на інший термін.
- ✓ Серед діючих договорів фінансового лізингу на кінець третього кварталу 2013 р., як і раніше, переважали угоди в галузі транспорту (72,09%), сільського господарства (11,99%), будівництва (2,29%), при чому питома вага договорів у галузі транспорту зросла більш ніж на 12 процентних пунктів порівняно з кінцем третього кварталу 2012 р. Також уперше питома вага договорів у галузі добувної промисловості досягла 5,68%.
- ✓ Вартісний розподіл діючих договорів фінансового лізингу на кінець періоду за видом обладнання такий: найбільше в лізингу перебуває транспорту (78,29%), а також сільськогосподарської (10,9%) та комп'ютерної техніки (1,65%).
- ✓ Основними джерелами фінансування лізингових операцій у поточному періоді були позичкові кошти, в т. ч. банківські кредити (84,18%), при цьому їх питома вага майже не змінилася порівняно з минулим роком.

Отже, можна стверджувати, що український ринок лізингових послуг зростає, що він є важливою ланкою відтворювального процесу. Крім того, розвиток лізингу стимулює підвищення ефективності кредитної політики банків у результаті створення конкурентного середовища між джерелами фінансування та розвитку організованого вторинного ринку багатьох видів техніки.

Підсумовуючи викладене, можна з упевненістю стверджувати, що розвиток вітчизняного ринку лізингу допоможе малому і середньому бізнесові, не відволікаючи власні ресурси, модернізувати основні фонди й отримати нове, сучасне високотехнологічне обладнання та розширити збут власної продукції, особливо тієї, яка дорого коштує, адже нині лізинг – найперспективніший фінансовий інструмент, здатний ефективно розвивати виробництво і тим активізувати інвестиційний процес у країні. Також лізингове кредитування дає поштовх до розвитку національної економіки в цілому, підвищення її якісного рівня.

Martynenko O., Malakhova A., Shnurko A. The essence of juridical basis of leasing operations in Ukraine. The article points to the prospects of leasing business in Ukraine and abroad. It is stated that there are gaps in the Ukrainian legal regulation of leasing. The object and the subject of leasing operations are determined. The paper distinguishes leasing and credit.

Key words: leasing, leasing operations, investing, leasing object, leasing subject.

Мартиненко О. В., Малахова А. В., Шнурко А. М. Сущность правовых основ лизинговых операций в Украине. Указано на перспективность лизингового бизнеса в Украине и мире. Констатировано наличие пробелов в украинском правовом регулировании лизинга. Определены объекты и субъекты лизинговых операций. Проведено разграничение между лизингом и кредитом.

Ключевые слова: лизинг, лизинговые операции, инвестирование, объект лизинга, субъект лизинга.

Література

1. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 436-IV, зі змінами ; поточ. ред. від 01. 01. 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.
2. Левкович А. О. Формирование рынка лизинговых услуг / А. О. Левкович. – М. : Изд-во деловой и учеб. лит., 2004. – 336 с.
3. Майдула Г. С. Лізинг як джерело відтворення основних засобів підприємства [Електронний ресурс] / Г. С. Майдула. – Режим доступу : http://www.znau.edu.ua/visnik/2011_2_2/416.pdf.
4. Підсумки діяльності лизингодавців за 3 квартал 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uul.com.ua/files/Q3_2013_ukr.pdf.
5. Про фінансовий лізинг в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16. 12. 1997 р. № 723/97-ВР, зі змінами. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z970723.html.